

29. 10. 2018

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Code civil, aneb změny ve francouzském obligačním právu po 1. říjnu 2018

Za „praotce“ všech či alespoň většiny evropských občanských kodexů lze bezesporu označit nejznámější napoleonskou kodifikaci z roku 1804 – Code civil. I přes své nedostatky a absenci regulace moderních právních institutů, jejichž úprava musela být postupem času nahrazována výkladovou praxí Nejvyššího soudu (Cour de cassation), vydržela tato nadčasová kodifikace téměř nezměněná po 200 let.

Klíčové změny, provedené reformou francouzského obligačního práva účinnou od 1. října 2018, o nichž je v pasážích tohoto článku pojednáno, jsou (1) redefinice adhezních smluv, (2) vyloučení úmyslného zamlčení (réticence dolosive) hodnoty, resp. ocenění hodnoty plnění (estimation de la valeur de la prestation) smluvní stranou z potenciálních příčin zakládajících podvodné jednání, (3) zúžení možné aplikace institutu „zneužití závislosti“ (abus de l'état de dépendance) a (4) rozšíření možných sankcí v případě zneužívajícího stanovení ceny ze strany věřitele v rámci smlouvy o poskytování služeb (contrat de prestation de service) a další.

Krátký exkurz ohledně reformy francouzského obligačního práva z roku 2016

K první významné novelizaci francouzského občanského zákoníku došlo od roku 1804 až roku 2016, kdy byla přijata první část reformy francouzského závazkového práva s účinností od 1. října 2016 (dále jen „reforma z roku 2016“).

Avšak navzdory tomu, o jak významný legislativní (a také historický) počín se jednalo, se tato reforma uskutečnila toliko prostřednictvím nařízení (ordonnance) prezidenta republiky č. 2016-131 ze dne 10. února 2016[1] (dále jen „nařízení z roku 2016“). Může-li se to zdát jakkoli bizarní, uvedený postup je nicméně dle francouzského práva v zásadě možný. Ustanovení čl. 38 francouzské ústavy páté republiky obecně předvídá možnost *ad hoc* zmocnění vlády parlamentem k přijímání předpisů s váhou „zákona“. Uvedené zmocnění bylo vládě uděleno zákonem č. 2015-177, ze dne 16 února 2015, které ve svém článku 8 stanovilo v tom smyslu konkrétní časovou a věcnou působnost. Obojí bylo respektováno, a tak novela nabyla účinnosti dne 1. října 2016.

K cílům, obsahu, a hlavně konkrétním klíčovým změnám, které reforma z roku 2016 přinesla, viz blíže rozšířený text přednášky, kterou proslovil dr. Hans Jürgen Sonnenberger, emeritní profesor Univerzity v Mnichově, na Fóru Centra právní komparatistiky PF UK dne 8. června 2017 s překladem pana profesora JUDr. Luboše Tichého, CSc.[2]

Ratifikace reformy z roku 2016

Dovolíme-li si pro naše účely jistého zjednodušení, uveďme jen, že aby tato nařízení (*ordonnances*) nabyla obecně hodnoty zákona (*loi*), musí být potvrzena tzv. ratifikačním zákonem (*loi de ratification*); nestane-li se tak, zůstává konkrétní, vládou přijatý, právní předpis na úrovni nařízení a nejedná se o zákon *stricto sensu*. Tento ratifikační zákon byl pak jako zákon č. 2018-287 pro výše citované nařízení z roku 2016 konečně po roce a půl velice zajímavých právních diskuzí a debat přijat 20. února 2018, s účinností od 1. října 2018 (dále jen „ratifikační zákon“).

Tento zákon však nejen potvrzuje – ratifikuje – nařízení z roku 2016, ale jedná se také o samotnou novelizaci vybraných ustanovení francouzského občanského zákoníku (dále jen „f.o.z.“). Tedy ani ne po dvou letech dochází ke změně novely, na kterou se čekalo více než 200 let. V případě vyvstalého právního sporu je tak nutno bedlivě rozlišovat úpravu novelizovaných ustanovení před 1. říjnem 2016, v mezidobí mezi 1. říjnem 2016 a 1. říjnem 2018 a po 1. říjnu 2018.[3]

Vybrané změny ve francouzském obligačním právu po 1. říjnu 2018

Ratifikační zákon s sebou přináší v zásadě dva druhy změn:

a) *hmotněprávní*: ty, které skutečně mění právní úpravu do francouzského právního řádu vnesenou reformou z roku 2016; a

b) *interpretační*: ty, jež toliko upřesňují smysl a účel nových ustanovení z roku 2016, které tak ale činí s retroaktivním účinkem, neboť uvedená ustanovení se mají aplikovat již ode dne 1. října 2016 (srov. čl. 16 ratifikačního zákona).[4]

Jako první a nejvýznamnější *hmotněprávní změnu* je třeba uvést redefinici tzv. adhezních smluv (viz čl. 1110 al. 2 f.o.z.; pro srovnání § 1798 an. zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „o.z.“). Charakter adhezních smluv je nově posuzován dle kritéria skutečné „možnosti vyjednávání“[5] o konkrétní smluvní doložce, které nastoupilo na místo požadavku „faktického vyjednávání“[6]. Adhezní smlouva je tak nově vymezena jako kontrakt, který obsahuje soubor ujednání, **o nichž nelze efektivně vést jakékoli jednání**, a která jsou již dopředu určená jednou ze stran.[7]

Na první pohled nepodstatná textová změna však podstatně rozšiřuje působnost úpravy tohoto právního institutu[8] a zároveň jej přibližuje právní úpravě české (§ 1798 odst. 1 o.z. in fine: „[...] *aniž slabší strana měla skutečnou příležitost obsah těchto základních podmínek ovlivnit.*“)

Druhou významnou *hmotněprávní změnou* je vyloučení úmyslného zamlčení (*réticence dolosive*) hodnoty, resp. ocenění hodnoty plnění (*estimation de la valeur de la prestation*) smluvní stranou z možných příčin zakládajících podvodné jednání. Dle francouzského práva představuje podvod obecně počínání jednoho z kontrahentů s úmyslem obdržet konsenzu od svého spolukontrahenta pomocí podvodného a lživého jednání.[9] Čl. 1137 al. 2 f.o.z. pak blíže specifikuje, že o podvod se jedná též v případě, kdy jedna ze stran úmyslně zastírá informaci, o které si je vědoma, že je pro druhou stranu významná.[10] Francouzský zákonodárce však z těchto informací – s účinností od 1. října 2018 – vyjímá tu, jež se týká významu, resp. hodnoty plnění pro konkrétní smluvní stranu.

Dodejme však, že je tato legislativní změna nekoherentní s dosavadní úpravou, a to konkrétně s ohledem na čl. 1139 f.o.z. Ten stanoví, že jednou z příčin neplatnosti právního jednání je také omyl, který se zakládá na podvodném jednání druhé strany, **a to i tehdy týká-li se hodnoty plnění** nebo jen prostého motivu uzavřít smlouvu.[11], [12] Pro překonání tohoto rozporu se nepochybně nabízí jedna z výkladových maxim a to „*lex posterior derogat priori*“. Nicméně konkrétní řešení bude muset přinést francouzská judikatura.

Co se týče uvedených *interpretačních změn*, uvedme jako první příklad poměrné zúžení možné aplikace institutu „zneužití závislosti“ (*abus de l'état de dépendance*), který je upraven v čl. 1143 f.o.z.[13], [14] Dle francouzského práva se jedná o jednu z forem násilí, tedy jednu (vedle omylu a podvodu) z vad souhlasu (*vice du consentement*) smluvní strany, která může vést až k neplatnosti celé smlouvy. „Nově totiž musí být tato závislost posuzována ve vztahu ke spolukontrahentovi a nikoli jako doposud ve vztahu ke konkrétní zranitelnosti smluvní strany (např. v podobě věku či nemoci).“[15] Je tak třeba hodnotit celou podobu smluvních vztahů mezi stranami a nikoli jen konkrétní situaci jedné z nich.

Jako druhý příklad *interpretačních změn s retroaktivním účinkem* stojí nepochybně za pozornost čl. 1165 f.o.z., který upravuje sankce v případě zneužívajícího stanovení ceny ze strany věřitele v případě smlouvy o poskytování služeb (*contrat de prestation de service*). V rámci tohoto smluvního typu je totiž věřiteli dána možnost pro případ, kdy nebude-li mezi stranami před samotným plněním dohodnuta cena, stanovit ji jednostranně. Nicméně v situaci, kdy by stanovení této ceny bylo možno považovat za zneužívající (*abus dans la fixation du prix*), resp. za nepřiměřené, může se protistrana obrátit na soud. „Před 1. říjnem 2018 však byl tento nárok limitován toliko na možnost požadovat náhradu škody. Francouzský zákonodárce ale tento nárok doplnil o možnost druhou, kdy nově se může zkrácená strana na soud obrátit i se žádostí o zrušení celé smlouvy (*la résolution du contrat*).“[16], [17]

Pár poznámek na závěr

Uvedenými příklady výčet provedených změn rozhodně není vyčerpán. Mezi dalšími došlo k novelizaci kupř. v případě postoupení dluhu (*cession de dette*), kde byl nově zanesen požadavek písemné formy právního jednání pod sankcí neplatnosti (viz čl. 1327 al. 2 f.o.z.). Či v případě kontraktace (neemancipovaným) nezletilým (*mineur non émancipé*) nebo osobou omezenou ve svéprávnosti (*majeur protégé*) je konečně vyjasněna výše náhrady k níž jsou uvedené osoby povinny. Jejich povinnost k náhradě škody je limitována výší prospěchu, které tyto osoby z neplatného právního jednání získaly (viz čl. 1352 al. 4 f.o.z.). Pro přehled všech novelizovaných ustanovení bych si tímto dovolil dále odkázat na webový portál francouzské advokátní komory dostupný [zde](#).

Na úplný závěr jen jednu poznámku k otázce právní jistoty. Z výše uvedeného by bylo nejspíše možno nabyt dojmu, že oblast francouzského závazkového práva a konkrétně maxima právní jistoty v této právní oblasti, v poslední době zaznamenává výrazné „zemětřesení“. Avšak není tomu tak. Je zde třeba zdůraznit, jak bylo zmíněno již v úvodu, že z důvodu dlouhého očekávání podobného legislativního kroku, byla většina nedostatků a právních mezer v podobě nedostatečné reflexe vývoje společnosti téměř po dobu 200 let, suplována a napravována obecně stabilní výkladovou praxí francouzského Nejvyššího soudu (*Cour de cassation*). Uvedené právní reformy (tedy jak z roku 2016, tak i z roku 2018) tudíž v drtivé většině případů znamenaly pouhé zanesení výroků uvedeného soudu do legislativního textu. Jistě tak nelze hovořit o zásadní právní revoluci francouzského závazkového práva. Naopak, v rámci posílení právní jistoty bylo zákonodárcem postaveno najisto, co je z francouzské právní judikatury považováno za relevantní a co již nikoli.

Ondřej Mocek,

student

[LEGALITÉ advokátní kancelář s.r.o.](#)

Václavská 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 222 200 700
e-mail: office@legalite.cz

[1] Viz JORF č. 0035 z 11. 2. 2016, dále viz Rapport au Président de la République (důvodová zpráva).

[2] SONNENBERGER, Hans Jürgen a Luboš TICHÝ. Dílčí reforma francouzského Code civil. Jurisprudence: Časopis Právnické fakulty Univerzity Karlovy [online]. 14. září 2018, 2018(4), 3-11 [cit. 2018-10-16]. K dispozici >>> [zde](#), str. 1.

[3] LINGIBÉ, Patrick. Réforme du droit des obligations : qu'est-ce qui change après la validation par le législateur ? [online]. 28. května 2018 [cit. 2018-10-18]. K dispozici >>> [zde](#), in fine.

[4] Srov. Conseil National des Barreaux. Droit des obligations : ce qui a changé au 1er octobre [online]. 27. září 2018 [cit. 2018-10-18]. K dispozici >>> [zde](#).

[5] „le critère de la négociabilité“

[6] „le critère d'une négociation effective“

[7] Čl. 1110 al. 2 f.o.z.: „Le contrat d'adhésion est celui qui comporte un ensemble de clauses non négociables, déterminées à l'avance par l'une des parties.“

[8] PELLIER, Jean-Denis. L'ordonnance portant réforme du droit des contrats, du régime général et de la preuve des obligations enfin ratifiée ! : Définition des contrats de gré à gré et d'adhésion et restriction du domaine de la lutte contre les clauses abusives. Dalloz.Actualité - Le quotidien du droit [online]. 2018 [cit. 2018-10-19]. K dispozici >>> [zde](#).

[9] Čl. 1137 al. 1 f.o.z.: „Le dol est le fait pour un contractant d'obtenir le consentement de l'autre par des manœuvres ou des mensonges.“

[10] V českém právním prostředí bychom uvedené mohli přirovnat k povinnosti smluvních stran si při jednání o uzavření smlouvy sdělit všechny skutkové i právní okolnosti, o nichž ví nebo vědět musí, tak, aby se každá ze stran mohla přesvědčit o možnosti uzavřít platnou smlouvu (viz § 1728 odst. 2 o.z.).

[11] Čl. 1139 f.o.z.: „L'erreur qui résulte d'un dol est toujours excusable ; elle est une cause de nullité alors même qu'elle porterait sur la valeur de la prestation ou sur un simple motif du contrat.“

[12] PELLIER, Jean-Denis. L'ordonnance portant réforme du droit des contrats, du régime général et de la preuve des obligations enfin ratifiée!: Exclusion de la réticence dolosive portant sur l'estimation de la valeur de la prestation. Dalloz.Actualité - Le quotidien du droit [online]. 2018 [cit. 2018-10-19]. K dispozici >>> [zde](#).

[13] Čl. 1143: „Il y a également violence lorsqu'une partie, abusant de l'état de dépendance dans lequel se trouve son cocontractant à son égard, obtient de lui un engagement qu'il n'aurait pas souscrit en l'absence d'une telle contrainte et en tire un avantage manifestement excessif.“

[14] Dle českého práva bychom se nejspíše museli podívat do ustanovení § 433 odst. 1 o.z. Česká právní úprava však vůči francouzské dosah tohoto právního institutu více limituje, a to prvkem ekonomickým, kdy závislost formuluje jako závislost hospodářskou. Ve srovnání s francouzskou úpravou je tak rozsah možné aplikace tohoto institutu poměrně více omezen (dodejme jen, že uvedené ekonomické kritérium se v rámci reformy snažil prosadit také francouzský Senát, avšak neúspěšně).

[15] LINGIBÉ, Patrick. Réforme du droit des obligations: qu'est-ce qui change après la validation par le législateur ? [online]. 28. května 2018 [cit. 2018-10-18]. K dispozici >>> [zde](#).

[16] Srov. Equipe WebLex. Relations contractuelles: ce qui change à compter du 1er octobre 2018...: Relations contractuelles: des modifications (importantes ?) à connaître! [online]. 2018 [cit. 2018-10-19]. K dispozici >>> [zde](#).

[17] Uvedený institut nemá v českém právním prostředí žádný rovnocenný ekvivalent. V obecné rovině by bylo nicméně možné na ně nahlížet jako na „zneužití práva“ upravené v § 8 o.z. To však na rozdíl od francouzské úpravy již blíže nespecifikuje, jak konkrétně lze (zjevné) zneužití práva sankcionovat.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)